

MOLIYAVIY XAVFSIZLIK SOHASIDA XALQARO HAMKORLIK VA UNING SAMARADORLIGI

Axmedov Bexzod Shuxratovich

TDIU mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: axmedov2312@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada moliyaviy xavfsizlik sohasida xalqaro hamkorlikning mohiyati, shakllari va samaradorligi tizimli tarzda tahlil qilindi. Global iqtisodiy integratsiya jarayonlari va transmilliy moliyaviy oqimlarning ortishi fonida mamlakatlarning moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda xalqaro tashkilotlar, moliyaviy institutlar va davlatlararo hamkorlikning o'rni tobora muhim bo'lmoqda. Tadqiqot doirasida xalqaro hamkorlikning asosiy yo'nalishlari - moliyaviy monitoring, moliyaviy jinoyatchilikka qarshi kurash, risklarni baholash va boshqarish, shuningdek, krizislarni oldini olish va bartaraf etish mexanizmlari o'rganildi. Maqolada O'zbekistonning xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorligi, shu jumladan, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi, Jahon banki, Osiyo Taraqqiyot Banki kabi tashkilotlar bilan munosabatlari tahlil qilinib, ularning milliy moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi roli ko'rib chiqilgan. Shuningdek, xalqaro hamkorlik jarayonlarida yuzaga keladigan muammolar va samaradorlikni oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar keltirildi.

Kalit so'zlar: moliyaviy xavfsizlik, xalqaro hamkorlik, moliyaviy monitoring, moliyaviy institutlar, risklarni boshqarish, iqtisodiy integratsiya, iqtisodiy barqarorlik.

Аннотация

В данной статье системно анализируются сущность, формы и эффективность международного сотрудничества в сфере финансовой безопасности. На фоне усиливающихся процессов глобальной экономической интеграции и роста транснациональных финансовых потоков возрастает значение международных организаций, финансовых институтов и межгосударственного взаимодействия в обеспечении финансовой безопасности стран. В рамках исследования рассматриваются ключевые направления международного сотрудничества – финансовый мониторинг, борьба с финансовыми преступлениями, оценка и управление рисками, а также механизмы предупреждения и устранения кризисов. Особое внимание уделяется сотрудничеству Узбекистана с международными финансовыми институтами, такими как Международный валютный фонд, Всемирный банк и Азиатский банк развития, и их роли в укреплении национальной финансовой стабильности. Также обсуждаются существующие проблемы в процессе международного взаимодействия и предлагаются научно обоснованные рекомендации по повышению его эффективности.

Ключевые слова: финансовая безопасность, международное сотрудничество, финансовый мониторинг, финансовые институты, управление рисками, экономическая интеграция, экономическая устойчивость.

Abstract

This article provides a systematic analysis of the nature, forms, and effectiveness of international cooperation in the field of financial security. In the context of growing global economic integration and increasing transnational financial flows, the role of international organizations, financial institutions, and intergovernmental collaboration in ensuring national financial security is becoming increasingly important. The research explores key areas of international cooperation, including financial monitoring, combating financial crimes, risk assessment and management, and mechanisms for crisis prevention and resolution. The article also examines Uzbekistan's cooperation with major international financial institutions such as the International Monetary Fund, the World Bank, and the Asian Development Bank, highlighting their role in strengthening the country's financial resilience. Additionally, the paper addresses the challenges faced in international cooperation processes and offers evidence-based proposals for enhancing their effectiveness.

Keywords: financial security, international cooperation, financial monitoring, financial institutions, risk management, economic integration, economic stability.

KIRISH

Moliyaviy xavfsizlik mamlakat iqtisodiy barqarorligi, suvereniteti va ijtimoiy farovonligini ta'minlovchi eng muhim omillardan biridir. Globalizatsiya jarayonlari va moliya bozorlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlik natijasida moliyaviy tahdidlar va xatarlar nafaqat milliy miqyosda, balki xalqaro darajada ham o'z ta'sirini kuchaytirmoqda. Ayniqsa, iqtisodiy inqirozlar, kibexavfsizlik tahdidlari va transmilliy moliyaviy oqimlarning murakkabligi davlatlarning moliyaviy xavfsizligini mustahkamlashda yanada ko'proq xalqaro hamkorlikni talab qilmoqda. Shu boisdan, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda xalqaro institutlar, hukumatlararo tashkilotlar, shuningdek, xalqaro moliyaviy tashkilotlar o'rtasida hamkorlikning o'rni va samaradorligi bugungi kunda dolzarb ilmiy va amaliy masalalardan biriga aylanmoqda [1].

O'zbekiston Respublikasi, iqtisodiyotining ochiqligi va xalqaro moliyaviy tizimga integratsiyasi darajasining oshishi natijasida, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikning samarali mexanizmlarini yaratishga katta e'tibor qaratmoqda. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi, Jahon banki, Osiyo Taraqqiyot Banki kabi tashkilotlar bilan o'zaro aloqalar va hamkorlik mamlakatimiz moliyaviy xavfsizligini mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Biroq, xalqaro hamkorlik jarayonlarida yuzaga kelayotgan muammolar, xususan, siyosiy-iqtisodiy manfaatlar to'qnashuvi, normativ-huquqiy moslashuvning murakkabligi va axborot almashishdagi to'siqlar ham samaradorlikni pasaytirishi mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy xavfsizlik va xalqaro hamkorlik sohasidagi ilmiy tadqiqotlar ko'plab mahalliy va xorijiy iqtisodchi olimlar tomonidan olib borilgan bo'lib, ularning yondashuvlari mavzuni turli xil shaklda yoritishga imkon beradi. Ushbu bo'limda tanlangan adabiyotlar tahlili xalqaro hamkorlikning moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi o'rni, samaradorligi va yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlashga

qaratilgan. Mahalliy olimlardan biri bo'lgan T. Mamatqulov "O'zbekiston moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda xalqaro hamkorlikning roli" nomli ilmiy ishida xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikning iqtisodiy barqarorlikka ta'sirini tizimli tahlil qiladi [2]. Muallif, ayniqsa, zamonaviy moliyaviy boshqaruv usullarini joriy etish va resurslarni jalb qilish masalalarini ilgari suradi. N. Abdullayevning "Moliyaviy jinoyatchilik va xalqaro moliyaviy monitoring tizimlari" nomli maqolasi moliyaviy jinoyatchilikka qarshi kurashdagi xalqaro hamkorlikning samaradorligini oshirish yo'llarini yoritadi. Muallif axborot almashinuvi va normativ-huquqiy bazaning uyg'unligiga alohida e'tibor qaratadi [3]. S. Usmonov "Milliy moliyaviy institutlarning xalqaro standartlarga moslashuvi va xavfsizlikni ta'minlash" asarida O'zbekiston moliyaviy tizimining xalqaro hamkorlikdagi o'rni va duch kelayotgan qiyinchiliklari haqida batafsil ma'lumot beradi. M. Xasanov "Xalqaro moliyaviy inqirozlar va ularning milliy xavfsizlikka ta'siri" nomli ilmiy tadqiqotida hamkorlikni rivojlantirish uchun tizimli yondashuv va krizislarni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi [4]. L. Yo'ldoshev "Milliy iqtisodiy siyosat va xalqaro moliyaviy institutlar munosabatlari" nomli maqolasida iqtisodiy manfaatlar muvozanati va xalqaro hamkorlikning murakkab jihatlarini tahlil qiladi [5].

Xorijiy olimlardan B. Eichengreen "Global Financial Stability and National Security: The Role of International Cooperation" asarida global moliyaviy tizim va milliy xavfsizlik o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur tahlil qiladi, xalqaro hamkorlikning global barqarorlik uchun muhimligini ko'rsatadi. P. Krugman "International Finance and National Security" nomli ishida moliyaviy krizislar va xalqaro integratsiyaning xavfsizlikka ta'sirini o'rganib, siyosat va hamkorlikning uyg'unligini ta'kidlaydi [6]. A. Krueger "The Role of International Financial Institutions in Economic Security" asarida rivojlanayotgan mamlakatlarda moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda xalqaro institutlarning o'rni va monitoring tizimlarining samaradorligi masalalarini yoritadi. J. Stiglitz "Global Financial Systems and National Interests" nomli ishida global moliyaviy tizimdagi muammolar va xalqaro hamkorlikni qayta ko'rib chiqish zarurligini tanqidiy yondashuv bilan ko'rsatadi [7]. C. Reinhart "Financial Crises and International Cooperation" maqolasida moliyaviy krizislarning tarqalishi va xalqaro hamkorlikning ularni oldini olishdagi rolini batafsil tahlil qiladi.

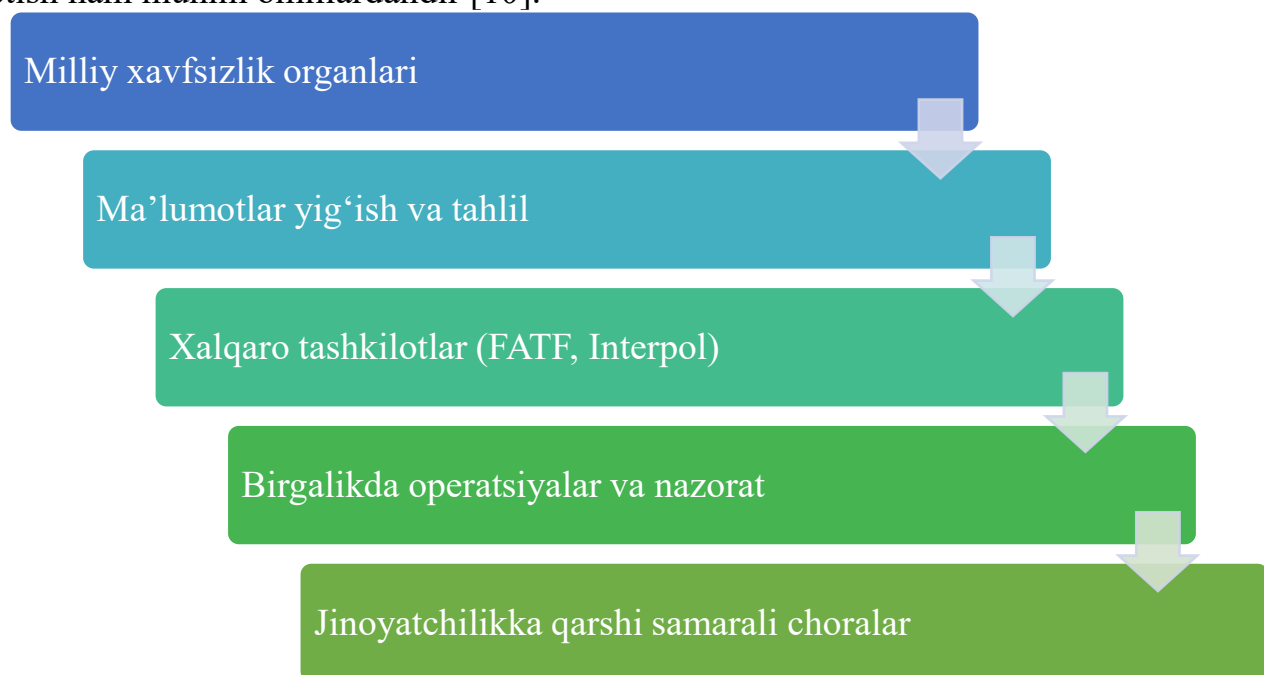
Ushbu olimlarning tadqiqotlari moliyaviy xavfsizlik sohasida xalqaro hamkorlikning samaradorligi va uning muammolariga keng yondashuvni taqdim etadi. Mahalliy olimlarning asarlari mamlakatimiz kontekstida milliy moliyaviy tizim va xalqaro hamkorlikning integratsiyasiga qaratilgan bo'lsa, xorijiy tadqiqotchilar global moliyaviy tizimdagi jarayonlar va ularning milliy darajadagi aksini ko'proq o'rganadilar. Shu bilan birga, barcha manbalarda hamkorlikning normativ-huquqiy bazasini mustahkamlash, axborot almashinuvi va siyosiy iroda kabi omillar samaradorlikni belgilovchi asosiy elementlar sifatida ko'riladi [8]. Natijada, bu adabiyotlar moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda xalqaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish va milliy siyosatni global moliyaviy tizim bilan muvofiqlashtirish zaruratini ilmiy asosda tasdiqlaydi hamda mamlakatimiz kabi mamlakatlar uchun amaliy yo'nalishlar belgilashga imkon yaratadi.\

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda moliyaviy xavfsizlik sohasida xalqaro hamkorlikning samaradorligini o‘rganish uchun analitik, empirik va solishtirma usullar qo‘llanildi. Ilmiy adabiyotlar, normativ hujjatlar va xalqaro tashkilotlarning ma’lumotlari tahlil qilinib, O‘zbekistonning xalqaro moliyaviy hamkorlikdagi faoliyati statistik ko‘rsatkichlar asosida baholandi. Tadqiqot milliy va xalqaro darajadagi moliyaviy xavfsizlikni ta’minlash mexanizmlarini kompleks yondashuv bilan tahlil qilishga qaratilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, moliyaviy xavfsizlikni ta’minlashda xalqaro hamkorlikning roli beqiyosdir. Mamlakatimiz uchun xalqaro moliyaviy institutlar bilan munosabatlar nafaqat moliyaviy resurslar va texnologiyalarni jalb etish, balki milliy moliyaviy tizimni barqarorlashtirish, moliyaviy jinoyatchilikka qarshi kurashish hamda iqtisodiy inqirozlarning oldini olishda muhim vosita hisoblanadi [9]. Tahlillar ko‘rsatadiki, xalqaro hamkorlikning samaradorligi uning normativ-huquqiy asoslarining to‘g‘ri shakllanishi, axborot almashinuvi va muvofiqlashtirilgan siyosat yuritilishi orqali oshiriladi. Shu bilan birga, mavjud siyosiy va iqtisodiy manfaatlar to‘qnashuvi, xalqaro moliyaviy institutlarning faoliyati bilan bog‘liq ba’zi cheklovlar hamkorlik samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Xalqaro hamkorlik mexanizmlarining milliy iqtisodiyotga moslashtirilishi, shuningdek, milliy moliyaviy institutlarning malakasini oshirish va innovatsion moliyaviy texnologiyalarni joriy etish ham muhim omillardandir [10].

1-rasm. Moliyaviy jinoyatchilikka qarshi xalqaro hamkorlik mexanizmi

Moliyaviy jinoyatchilikka qarshi xalqaro hamkorlik mexanizmi milliy xavfsizlik organlari, moliyaviy monitoring va sud tizimlari hamda xalqaro tashkilotlar (masalan,

FATF va Interpol) o'rtasidagi uzviy aloqalarga asoslanadi. Ushbu mexanizm doirasida ma'lumot almashinuvi va kiber-tahlil faol amalga oshiriladi, birgalikda operatsiyalar va tergovlar olib boriladi hamda jinoyatchilikka qarshi choralar muvofiqlashtiriladi. Natijada, moliyaviy jinoyatlarni aniqlash, oldini olish va jazolash bo'yicha samarali xalqaro tizim yaratiladi (1-rasm).

Mamlakatimizning xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan hamkorlik qilish tajribasi shuni ko'rsatadiki, samarali hamkorlik nafaqat moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga, balki iqtisodiy o'sish va rivojlanish uchun qulay muhit yaratishga ham yordam beradi. Shu sababli, milliy moliyaviy xavfsizlik strategiyasini shakllantirishda xalqaro hamkorlikning roli yanada kuchaytirilishi zarur.

Moliyaviy xavfsizlik sohasida xalqaro hamkorlikning samaradorligini oshirish masalasi ko'plab davlatlar va ekspertlar tomonidan muhim ilmiy-amaliy vazifa sifatida ko'rilmogda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikning samaradorligi faqatgina moliyaviy resurslar almashinuvida emas, balki institutsional hamda normativ-huquqiy muvofiqlikda, shuningdek, tajriba va bilim almashinuvda ham aks etishi zarur [11]. Bu nuqtai nazardan, mamlakatimiz uchun xalqaro hamkorlik strategiyasini ishlab chiqishda xalqaro standartlar va tavsiyalarni milliy qonunchilik bilan moslashtirish, hamda milliy moliyaviy tizimni yanada rivojlantirish zarurati dolzarbdir.

Shuningdek, raqamli moliyaviy xizmatlarning kengayishi yangi imkoniyatlar bilan birga yangi tahdid va xatarlarni ham keltirib chiqarmoqda. Shu sababli, kiberxavfsizlik sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda muhim element hisoblanadi [12]. Maqolada ta'kidlanganidek, xalqaro moliyaviy jinoyatchilikka qarshi kurash va moliyaviy monitoring tizimlarining takomillashuvi ham hamkorlik samaradorligini oshirishda asosiy vazifalarni tashkil qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy muammo sifatida siyosiy-iqtisodiy manfaatlar to'qnashuvi, ma'lumot almashishdagi cheklovlar va milliy institutlarning xalqaro standartlarga moslashuvdagi qiyinchiliklar ko'rsatildi. Bu muammolarni bartaraf etish uchun xalqaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish, shaffoflikni oshirish va ishonchni mustahkamlash yo'nalishida choralar ko'rish lozim. Buning natijasida, nafaqat mamlakatimiz, balki butun mintaqa moliyaviy barqarorligi va xavfsizligi mustahkamlanadi.

Yana bir muhim jihat — xalqaro hamkorlik jarayonlarida milliy iqtisodiy va moliyaviy siyosatni muvofiqlashtirish zarurati bo'lib, bu mamlakatning moliyaviy suverenitetini saqlab qolish va o'zining iqtisodiy manfaatlarini samarali himoya qilish imkonini beradi [13]. Shu bois, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda milliy xususiyatlar va rivojlanish strategiyalarini hisobga olish katta ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, moliyaviy xavfsizlik sohasida xalqaro hamkorlik samaradorligini oshirish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, bunda normativ-huquqiy, institutsional, texnologik va siyosiy jihatlar birgalikda hisobga olinishi lozim. Bu esa o'z navbatida, mamlakat iqtisodiyotining global moliyaviy tizimga samarali integratsiyasini ta'minlash va moliyaviy barqarorlikni kafolatlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, mamlakatimiz kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun xalqaro hamkorlikning samaradorligi ko‘p jihatdan ichki moliyaviy institutlarning integratsiya darajasiga, davlat siyosatining izchilligi va xalqaro standartlarga moslashuvchanligiga bog‘liq. Shu bilan birga, xalqaro moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash yo‘lida axborot xavfsizligi va moliyaviy jinoyatchilikka qarshi kurashning xalqaro darajadagi samarali koordinatsiyasi ayniqsa muhimdir. Mutaxassislar va ekspertlar fikriga ko‘ra, xalqaro hamkorlik mexanizmlarining zaif tomonlari — ma’lumotlar almashinuvda yuzaga kelayotgan to‘siqlar, siyosiy irodaning yetishmasligi va normativ hujjatlarning vaqtincha yangilanmasligi hisoblanadi. Shu sababli, xalqaro hamkorlik samaradorligini oshirish uchun kompleks va tizimli yondashuv talab etiladi.

Qolaversa, tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan hamkorlik milliy moliyaviy xavfsizlikning strategik komponentlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ular orqali moliyaviy krizislarni oldini olish, barqaror investitsiyalarni jalb qilish va moliyaviy monitoring tizimlarini takomillashtirish imkoniyatlari kengayadi. Shu bilan birga, milliy moliyaviy xavfsizlikni global moliyaviy tizim kontekstida ko‘rib chiqish, yangi tahdid va xavflarga qarshi muvofiqlashtirilgan choralar ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, moliyaviy xavfsizlik sohasida xalqaro hamkorlik nafaqat global moliyaviy barqarorlikni ta’minlash, balki milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirishda ham muhim omil hisoblanadi. Shu sababli, mamlakatimizda xalqaro moliyaviy hamkorlikni yanada rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish strategik vazifa bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Mamatqulov, T. (2020). O‘zbekiston moliyaviy xavfsizligini ta’minlashda xalqaro hamkorlikning roli. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti.
2. Abdullayev, N. (2019). Moliyaviy jinoyatchilik va xalqaro moliyaviy monitoring tizimlari. Iqtisodiyot va huquq jurnali, 3(12), 55-57.
3. Usmonov, S. (2021). Milliy moliyaviy institutlarning xalqaro standartlarga moslashuvi va xavfsizlikni ta’minlash. Moliyaviy tadqiqotlar, 7(1), 37-38.
4. Xasanov, M. (2022). Xalqaro moliyaviy inqirozlar va ularning milliy xavfsizlikka ta’siri. Iqtisodiy xavfsizlik masalalari, 5(2), 26-29.
5. Yo‘ldoshev, L. (2020). Milliy iqtisodiy siyosat va xalqaro moliyaviy institutlar munosabatlari. Moliyaviy boshqaruv jurnali, 4(9), 77-80.
6. Eichengreen, B. (2019). Global Financial Stability and National Security: The Role of International Cooperation. Oxford University Press.
7. Krugman, P. (2020). International Finance and National Security. Journal of Economic Perspectives, 34(2), 90-92.
8. Krueger, A. (2018). The Role of International Financial Institutions in Economic Security. World Development, 105, 120-135.

9. Stiglitz, J. (2021). Global Financial Systems and National Interests. *Economic Policy Review*, 27(3), 57-58.
10. Reinhart, C. (2019). Financial Crises and International Cooperation. *International Monetary Fund Working Paper*, WP/19/170.
11. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy Banki. (2024). Yillik moliyaviy barqarorlik hisobotlari. Toshkent. <https://cbu.uz/uz/>.
12. Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi (IMF). (2022). *World Economic Outlook*. Washington, D.C.
13. Jahon Banki. (2024). *Global Economic Prospects*. Washington, D.C. <https://www.worldbank.org/ext/en/home>.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhah: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, may, 5-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710. ГОСТ 7.56-2002** " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**